

Ο ρόλος του οικονομικού προφίλ των Ομάδων Συμφέροντος στα δίκτυα δασικής πολιτικής

Ν.Δ. Χασάναγας

Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης - ΕΘΙΑΓΕ

nikolashasanagas@yahoo.com

Κ.Γ. Παπασπυρόπουλος

Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, ΑΠΘ

Εργαστήριο Δασικής Οικονομικής

kodafype@for.auth.gr

Χ.Κ. Σώκος

Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας Θράκης

sokos@hunters.gr

Π.Κ. Μπίρτσας

Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος, ΤΕΙ Λάρισας

Εργαστήριο Άγριας Πανίδας

birtsas@teilar.gr

Περίληψη

Στόχος της έρευνας αυτής ήταν η ανάλυση του ρόλου του οικονομικού προφίλ ομάδων συμφέροντος. Έγινε πλήρης ποσοτική ανάλυση 5 δικτύων δασικής πολιτικής και ακολούθησε στατιστική ανάλυση. Το οικονομικό προφίλ αναλύθηκε σε δυο διαστάσεις: α) οικονομικό κύρος μελών διοικητικού συμβουλίου και β) εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης της ομάδας συμφέροντος. Οργανώσεις με αρκετές πηγές χρηματοδότησης έχουν την τάση να εμπλέκονται ενεργητικά σε συγκρούσεις, ενώ οι άλλοι φορείς δεν έχουν το θάρρος να επιτεθούν σε αυτές. Μεγάλες οργανώσεις που απασχολούν πολυεπιστημονικό προσωπικό (κοινωνιολόγους, πολιτειολόγους και περιβαλλοντολόγους) και συμμετέχουν σε δίκτυα αραιών επαφών όπου η πληροφορία που θεωρείται «επιστημονική» παίζει ελάχιστο ρόλο, έλκουν γενικά περισσότερες χρηματοδοτήσεις. Το οικονομικό κύρος των μελών του διοικητικού συμβουλίου όσο αυξάνεται, τόσο μειώνεται η ανάγκη για ισχυρούς συμμάχους και αυξάνεται η πολυτέλεια να μένει ο φορέας τους αμετακίνητος στις θέσεις του.

Λέξεις - κλειδιά: χρηματοδοτήσεις, οικονομικό κύρος μελών, συγκρούσεις, δογματισμός, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Το έργο συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και εθνικούς πόρους (ΕΝΤΕΡ - 2004 - 43), ΓΓΕΤ και ΚΟΜΑΘ. Οι συγγραφείς ευχαριστούν τη συντονίστρια του έργου Δρ Καλιόπη Ραδόγλου - Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών, ΕΘΙΑΓΕ.

Εισαγωγή

Στόχος της έρευνας αυτής ήταν η ανάλυση του ρόλου του οικονομικού προφίλ ομάδων συμφέροντος. Οι οργανώσεις δεν είναι παθητικές οντότητες, που απλώς φιλτράρονται από το δυναμικό περιβάλλον όπως ισχυρίζεται η «οικολογική» θεωρία οργανώσεων, αλλά λαμβάνουν στρατηγικές αποφάσεις σχετικά με την προσαρμογή τους στο θεσμικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον τους. Η οριζόντια πολυπλοκότητα ενός οργανισμού (πχ πολυεπιστημονική επιτροπή) παίζει καθοριστικό ρόλο για την εύρεση πηγών στο περιβάλλον τους (resource dependence model)

(HALL 1996, ALDRICH/ PFEFFER 1976, SIMON 1981, MAJONE 1989). Στα πλαίσια της Νέας Θεωρίας Θεσμών (New Institutionalism) γίνεται δεκτό ότι όχι μόνο τα χαρακτηριστικά μιας οργάνωσης (εσωτερικές δομές), αλλά και οι εξωγενείς συνθήκες (χαρακτηριστικά του δικτύου που εμπλέκεται) συνεπιδρούν και διαμορφώνουν το δυναμικό για την επιτυχία. Σε αυτές τις διαστάσεις (ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες) αναπτύσσεται η παρούσα ανάλυση. Η ανάλυση δικτύων που χρησιμοποιείται εδώ είναι καταλληλότερη από τη Θεωρία Παιγνίων που έχει προταθεί κατά καιρούς για τέτοιες προσεγγίσεις, καθώς αποτελεί εμπειρική μέθοδο και προσεγγίζει τις ιδιαιτερότητες της πραγματικότητας πιο λεπτομερειακά από τη Θεωρία Παιγνίων.

Μεθοδολογία

Προετοιμασία ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο είχε προετοιμαστεί για το ερευνητικό πρόγραμμα «ENTER-43-2004»: «Ποσοτική Ανάλυση Κοινωνικο-οικονομικών και Πολιτικών Χαρακτηριστικών, Επιδράσεων, και Δυνατοτήτων Του Κυνηγιού Στην Ελλάδα». Βασίστηκε σε σημαντικό βαθμό σε παλαιότερο ερωτηματολόγιο που είχε χρησιμοποιηθεί για πλήρη ανάλυση περιβαλλοντικών δικτύων (βλ. Hasanagas 2004), ώστε να παράγει αποτελέσματα συγκρίσιμα με παλιότερες έρευνες. Δέχτηκε αναπροσαρμογή ώστε να μετράει και τα χαρακτηριστικά μικρών κυνηγετικών οργανώσεων, μετά από συνεντεύξεις με ανθρώπους της πράξης και με τέτοιο τρόπο ώστε ο ερωτώμενος να μη μπορεί να απαντήσει με ειλικρίνεια και όχι με «τακτικισμό». Έτσι, δόθηκε προσοχή στην «οικολογική εγκυρότητα» του δείγματος (Bryman 2001). Πριν τη διανομή του τελικού ερωτηματολογίου έγινε δοκιμή με τους ανθρώπους της πράξης που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις.

Δειγματοληψία

Έγινε τηλεφωνικά δικτυακή δειγματοληψία και διανοίχτηκαν πέντε δίκτυα συνολικά. Κάθε δίκτυο είναι ένα σύστημα αλληλεπιδράσεων μεταξύ φορέων (συλλόγων, δημοσίων υπηρεσιών κ.λπ.) που ασχολούνται με ένα συγκεκριμένο πολιτικό ζήτημα. Ορίζεται δηλαδή με βάση το πολιτικό ζήτημα και το είδος των σχέσεων που εκτυλίσσονται γύρω από αυτό (εμπιστοσύνη, ανταλλαγή πληροφορίας, συγκρούσεις κλπ).

Ο πρώτος φορέας κάθε δικτύου ήταν κυνηγετική οργάνωση και επιλέχθηκε τυχαία από τον πλήρη κατάλογο κυνηγετικών οργανώσεων που χορηγήθηκε από την Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας Θράκης (ΚΟΜΑΘ). Παρόλο που ο πρώτος φορέας ήταν κυνηγετική οργάνωση τα δίκτυα στο σύνολό τους ήταν αρκετά διατομεακά (περιελάμβαναν πχ περιβαλλοντικές οργανώσεις, Νομαρχίες, δασαρχεία και πραγματεύονταν ποικίλα άλλα ζητήματα εκτός από το κυνήγι, όπως δένδροφυτεύσεις, κτηνοτροφία κλπ- βλ. παράρτημα). Οι ερωτώμενοι ήταν έμπειροι εκπρόσωποι των φορέων (πχ πρόεδροι, ανώτερα διοικητικά στελέχη). Ο πρώτος φορέας υποδείκνυε ένα θεραπευτικό-περιβαλλοντικό ζήτημα στο οποίο θεωρούσε ότι είχε συμμετάσχει τα δύο τελευταία χρόνια με επιτυχία και υποδείκνυε τους υπόλοιπους φορείς με τους οποίους ήρθε σε επαφή. Ύστερα με διαδοχικές παραπομπές από τον έναν φορέα στον άλλον διανοιγόταν βαθμιαία όλο το δίκτυο μέχρι τη στιγμή που σταματούσε η διεύρυνση του και έφτανε στην πλήρη μορφή του.

Το δικτυακό δείγμα και η πλήρης ανάλυση δικτύου είναι η μόνη τεχνική που επιτρέπει την ανίχνευσή και μέτρηση της ιεραρχίας δύναμης που δημιουργείται (επίσημης και άτυπης), καθώς και των υπολοίπων σχέσεων

που μετρήθηκαν. Διερευνήθηκαν οι εξής σχέσεις: εμπιστοσύνη, παροχή υλικής υποστήριξης, μοναδικότητα (παροχή αναντικατάστατης βοήθειας), σύγκρουση, ανταλλαγή «γενικής» και «επιστημονικής» πληροφορίας και χαρακτηρισμός «ακτιβισμού» και «δογματισμού» μέσω ετεροαξιολόγησης. Επίσης, μετρήθηκαν και οργανωσιακά χαρακτηριστικά σε κάθε ομάδα συμφέροντος προκειμένου να συσχετιστούν με τις παραπάνω σχέσεις. Τα δίκτυα αποτελούνταν συνολικά από 26 φορείς. Από αυτούς 11 ήταν ιδιωτικοί (ομάδες συμφέροντος) και 15 δημόσιοι.

Είναι φυσικά γνωστό ότι μια δικτυακή δειγματοληψία εκ των πραγμάτων ποτέ δεν είναι τυχαία και χαρακτηρίζεται από αυτεπιλογή. Όμως η τυχαία επιλογή του πρώτου κόμβου ως ένα βαθμό αντισταθμίζει αυτή την αδυναμία αφού καθιστά την επιλογή του δείγματος ανεξάρτητη από τη προσωπική επιθυμία του ερευνητή. Επιπρόσθετα, επιδιώκουμε να εξαγάγουμε βαθύτερες στατιστικές συσχετίσεις μεταξύ μεταβλητών και όχι να γενικεύσουμε περιγραφικά στατιστικά χαρακτηριστικά του δικτυακού δείγματος για έναν ευρύτερο πληθυσμό. Για το λόγο αυτό, η μη τυχειότητα του δείγματος δεν αποτελεί σοβαρό πρόβλημα στη έρευνα αυτή.

Επεξεργασία

Οι μεταβλητές βαθμιδώθηκαν σύμφωνα με παλαιότερη έρευνα και ειδικά για τις δικτυακές μεταβλητές έγινε χρήση Διανυσματικής Άλγεβρας (βλ. Hasanagas 2004). Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων έγινε στατιστική επεξεργασία με το στατιστικό λογισμικό SPSS 15 και Visone για τη δικτυακή ανάλυση.

Λόγω μη ισχυρής κανονικότητας στην κατανομή των μεταβλητών, χρησιμοποιήθηκε κατά κανόνα το μη παραμετρικό τεστ Spearman. Τα αποτελέσματα από αυτά τα επιπρόσθετα τεστ παρουσιάστηκαν επειδή συμφωνούσαν με την εμπειρία των ανθρώπων της πράξης ή με τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού τεστ και μπορούν να αποτελέσουν ερωτήματα για μελλοντική έρευνα.

Για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε υλικό από συνεντεύξεις με φορείς. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης, υποθετικά παραδείγματα που βοηθούσαν στην κατανόηση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Τα παραδείγματα αυτά είναι υποθετικά και όχι πραγματικά, για λόγους δεοντολογίας (για να μην εκτεθούν οι φορείς που συνεργάστηκαν στην έρευνα).

Αποτελέσματα και συμπεράσματα

Δομές οργάνωσης

Βρέθηκε ότι το οικονομικό κύρος των μελών του ΔΣ είναι ανεξάρτητο από τις πηγές χρηματοδότησης της οργάνωσης. Αυτό δείχνει ότι όταν μια οργάνωση έχει οικονομικώς ισχυρά μέλη στο ΔΣ, δεν έχει την τάση να επαναπαύεται και να παραιτείται από την αναζήτηση εξωτερικών πηγών χρηματοδότησης. Παράλληλα, οργανώσεις που παρουσιάζουν έντονο κρατικό χαρακτήρα (δηλαδή υφίστανται επειδή κάποιος νόμος του κράτους το απαιτεί ή έχουν κρατικό εκπρόσωπο στο εσωτερικό τους) δεν έλκουν οικονομικώς ισχυρά μέλη τους να προσχωρήσουν στο ΔΣ, αφού δεν θα έχουν αρκετή ευελιξία. Ταυτόχρονα, οργανώσεις δευτεροβάθμιες (που έχουν νομικά πρόσωπα ως μέλη τους) φαίνεται να προωθούν οικονομικά ισχυρά άτομα στο ΔΣ ώστε να αισθάνονται εξασφάλιση. Παράλληλα, τα οικονομικώς ισχυρά άτομα έχουν συμφέρον να προσχωρήσουν στο ΔΣ μεγάλων οργανώσεων καθώς συμπληρώνουν το οικονομικό τους κύρος και με κοινωνικο-πολιτικό.

Ωστόσο, τα οικονομικώς ισχυρά άτομα είτε λόγω του πολυάσχολου προγράμματός τους, είτε λόγω της έντονης επιθυμίας για εξουσία, δημιουργούν το φαινόμενο της συχνής αλλαγής προέδρου.

Πίνακας 1: Ενδογενείς αλληλεπιδράσεις

	Πηγές χρηματοδότησης	Οικονομικό κύρος μελών ΔΣ
Πηγές χρηματοδότησης	1,000	- ,044
	.	,910
Οικονομικό κύρος μελών ΔΣ	- ,044	1,000
	,910	.
Κρατικός χαρακτήρας οργάνωσης	- ,373	- ,746 (*)
	,289	,021
Νομικά πρόσωπα ως μέλη	,000	,687 (*)
	1,000	,041
Συχνότητα αλλαγής προέδρου ΔΣ	,047	,766 (*)
	,898	,016
Κοινωνιολόγοι ως επιστημονικοί συνεργάτες	,637 (*)	,000
	,047	1,000
Περιβαλλοντολόγοι ως επιστημονικοί συνεργάτες	,637 (*)	,000
	,047	1,000
Πολιτειολόγοι ως επιστημονικοί συνεργάτες	,637 (*)	,000
	,047	1,000

Παρατηρείται ακόμη ότι οι χρηματοδοτήσεις αξιοποιούνται από τις οργανώσεις για την πληρέστερη στελέχωσή τους με πολυεπιστημονικό προσωπικό. Παράλληλα, το προσωπικό αυτό, καλύπτει ένα ευρύ φάσμα τομέων ενασχόλησης (πχ ρύπανση ατμόσφαιρας, θήρα, δάση κ.λπ.) και μπορεί έτσι να υποβάλλει προτάσεις για προγράμματα σε πολλά διαφορετικά υπουργεία και φορείς ή να βρίσκει μεγαλύτερη ποικιλία χορηγών για μια αντιστοίχως μεγάλη ποικιλία δράσεων κοινωφελούς χαρακτήρα (Hasanagas και Real 2004).

Συνθήκες δικτύου

Παρατηρείται ότι οργανώσεις με ευρύ φάσμα πηγών χρηματοδότησης δεν γίνονται εύκολα στόχος επίθεσης από άλλες οργανώσεις. Ταυτόχρονα, οι ίδιες μπορούν και επιτίθενται σε αντιπάλους πιο εύκολα. Με άλλα λόγια, η ύπαρξη πηγών χρηματοδότησης, όχι μόνο δεν σηματοδοτεί τη λύση όλων των προβλημάτων αλλά είναι μια αρχή για εμπλοκή σε επιπρόσθετες συγκρούσεις και επιπλοκές.

Πίνακας 2: Εξωγενείς αλληλεπιδράσεις

	Πηγές χρηματοδότησης	Οικονομικό κύρος μελών ΔΣ
Λαμβανόμενες συγκρούσεις	- ,680 (*)	,000
	,031	1,000
Ενεργητικές συγκρούσεις	,636 (*)	,122
	,048	,754
Δύναμη συμμάχων	- ,175	- ,812 (**)
	,628	,008
Δογματισμός	,094	,819 (**)
	,797	,007
Πυκνότητα δικτύου	- ,822 (**)	,035
	,004	,929
Πυκνότητα «επιστημονικής» πληροφορίας ανά «γενική»	- ,757 (*)	,181
	,011	,641

Η δύναμη των συμμάχων φαίνεται πιο πολύτιμη και αποτελεί ιδιαίτερη προτεραιότητα σε οργανώσεις που δεν έχουν οικονομικά ισχυρούς προστάτες σε αρκετά κοντινό κύκλο (μέσα στο ΔΣ). Απεναντίας, οργανώσεις που απολαμβάνουν τέτοια προστασία μένουν αμετακίνητες στις θέσεις τους και χαρακτηρίζονται από τους υπόλοιπους φορείς του δικτύου ως δογματικές.

Οι δυνατότητες εύρεσης πηγών χρηματοδότησης μειώνονται σε δίκτυα μεγάλης πυκνότητας σχέσεων, όπου τα πάντα έχουν διανοιχτεί από πολλούς φορείς και οι ευκαιρίες για νέες χρηματοδοτήσεις είναι σχετικά περιορισμένες ανά φορέα. Μεγάλη πυκνότητα σημαίνει μεγάλος ανταγωνισμός. Τέλος, όταν αυξάνει η πληροφορία που θεωρείται «επιστημονική» σε σύγκριση με αυτή που θεωρείται «γενική», οι δυνατότητες χρηματοδοτήσεων μειώνονται. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στο ότι η «επιστημονική» πληροφορία είναι δυσνόητη και δεν μπορεί να λειτουργήσει πειστικά σε χρηματοδότες για πρακτικά ζητήματα που χρειάζονται οικονομική υποστήριξη.

Βιβλιογραφία

- Aldrich, H.E., and J. Pfeffer, 1976, "Environments of Organisations". *Annual Review of Sociology*, 2. Palo Alto. CA: Annual Reviews, Inc
- Hall, R.H., 1996, "Organizations. Structures, processes, and outcomes". Simon and Schuster. New Jersey
- Hasanagas, N.D., 2004, "Power Factor Typology through Organizational and Network Analysis- Using Environmental Policy Networks as an illustration". Ibidem. Stuttgart
- Hasanagas, N.D., and A.T. Real, 2004, "External Consulting: an Irreplaceable Strategy for Optimising Legitimation, Fundraising, and Innovation of Private Organisations involved in Environmental Policy". *Proceedings "Deutscher Tropentag"*. Germany
- Majone, G., 1989, "Evidence, Argument and Persuasion in the Policy Process". Yale University. New Haven and London
- Simon, H., 1981, "Entscheidungsverhalten in Organisationen". Berlin